

PRVI DEO

Do prve posete u zatvoru

*Od sredine decembra 1941.
do 24. decembra 1942.*

18. OKTOBAR 1941.

Uhapšen Branko

8. DECEMBAR 1941.

Počeo rat na Pacifiku

15. FEBRUAR 1941.

Japanci osvojili Singapur

18. APRIL 1941.

Amerikanci prvi put bombardovali Tokio i Jokohamu

4. DO 6. JUN 1941.

Odigrala se pomorska bitka na Midveju

1. OD BRANKA (DOPISNICA; ŽIG 19. JANUAR 1942)

Subota (decembar 1941)

Draga moja Oko,

Dozvoljeno mi je da ti pišem kako bih zatražio nekoliko stvari: par jakih, toplih papuča, džemper, kratak šal ili maramu i knjige: englesko-japanski rečnik, a od mojih filozofskih knjiga, Spinozu i Hegela.

Meni je dobro, a nedostajete mi jedino Ti i naš dečaćić. Oprosti mi što sam te uvalio u ovu nevolju. Vodi računa o svome zdravlju i o detetu. Budi hrabra i dobra.

S ljubavlju,
Branko

Napomena J.J.V.: Dopisnica je rukom napisana na engleskom jeziku. Mnogi su me iz milošte zvali Oko umesto Joško, pa tako i Branko.

OAJKŠEGK

22. decembar 1941.

Branko,

Šaljem ti srdačan Božićni pozdrav! Osamnaestog je bilo tačno dva meseca otkako si otišao i pošto sam dobila dozvolu da ti donesem cveće, odnela sam ti jednu malu dunju u saksiji, ali su mi rekli da spolja tako nešto ne može da se unosi, pa sam morala da se zadovoljim time da ti zatvorski poslužitelj stavi 15 crvenih i belih karanfila u vazuu, a onda sam saznala da mi ni želja da ti ma-

kar na tren pokažem Čapija ne može biti ispunjena i jako sam se ražalostila. Pa, kada mi je gospodin Sakamoto rekao da, umesto toga, mogu da ti napišem pismo, možeš zamisliti koliko sam se obradovala. Prvo sam mislila da ti ga odmah pošaljem, ali sam shvatila da šansu koja mi se javlja samo jednom u mesec dana ne treba tek tako da protraćim, pa, kako je ovog meseca i Božić, odlučila sam da ovu mogućnost tada iskoristim.

Biće mi tužan Božić, zato što smo proteklih pet godina uvek provodili zajedno, a ovoga puta ću provesti samo sa tvojom slikom, pogotovo što je ovo Čapijev prvi Božić. No, ipak je dobro za nas oboje što mi je dopušteno makar da ti napišem pismo. Molim te, zahvali se ljubaznom gospodinu Sakamotu. Pre neki dan nas je slikao prijatelj mog brata Jasušija. Ako mi te slike donese pre nego što budem ubacila ovo pismo u poštansko sandučće, priložiću i njih. Tako bismo zajedno proveli badnje večē. Ako, ipak, ne stignu na vreme, poslaću ih drugom prilikom.

Kao što ćeš videti na slici, Čapi je porastao. Kada sam ga 16. ovog meseca merila, imao je čak 10 kilograma i 150 grama. Danas je tačno devet meseci otkako se rodio. Da li si se, možda, setio toga? Dobio je, 1. decembra, vakcinu protiv malih boginja. Već posvuda puzi i pravi nestašluke. Ume i da ustane držeći se za stolicu ili sto, ali i da se igra sa igračkama. Voli da cepa papir na kliznim vratima, pa je već napravio pet rupica pri dnu vrata na spratu, na kojima sam tek nedavno zalepila novi papir.

Mališa ima u gornjoj vilici četiri a u donjoj dva zubića, pa jede biskvite i keks od pirinča, krckajući. Zubi su mu kratki i široki a jaki, i liče na zube njegovog tate.

Ja sam svaki dan zauzeta pletenjem odeće za Čapija. Od vune koju sam ranije kupila, sa mustrom pored sebe, isplela sam mu džemper, majicu, čarapice i rukavice. Sada mu pletem pantalone za Božićni poklon. Šta bi ti hteo da mu pokloniš? Mislila sam da mu, u tvoje ime, kupim plišanog medvedića, ali ako ti imaš neku ideju, obavesti me preko gospodina Nakamure iz Tokijske policije.

Svi ljudi u policiji su bili ljubazni. Od njih sam čula da si ti zdravo i dobro pa sam odahnula. Ne mogu da zamislim da si pesimističan i da se ne šališ. Već tri puta sam sanjala da si se vratio i uvek si bio isti kao ranije, veseo i čio. Da li puštaš bradu? Govorio si da bi jednom probao da imaš dugu bradu, pa sada možda uživaš u tome. Samo ako oboje budemo dobro, moći ćemo ponovo da živimo utroje. Molim te, čuvaj se.

Da li ti je hladno? Ako ti nešto treba, molim te javi mi. Da ti ne treba još jedan džemper ili vuneni donji veš? Pošto sam mislila da će ti sigurno zatrebati potkošulja, poslala sam ti jednu, ali ne znam da li ti veličina odgovara. Ako je dobra, kupiću i poslaću ti još. Kažu da im govoriš da ti ništa ne treba kad god te pitaju, ali je meni žao da ne mogu ništa da učinim za tebe. Gospodin Sakamoto mi reče da bi mi poslao pocepane čarape i slično, da bih ih zakrpila, pa ako ih imaš, zamoli ga da to učini. Kako ti se čine vuneni nazuvci koje sam ti pre neki dan donela? Napravila sam ih rasparavši svoje, pa su crvene i malo neobične, ali bojim se da ti nisu male?

Kako samo jednom mesečno mogu da ti pošaljem pismo, gledaću da ga vežem, koliko je moguće, za našu godišnjicu braka. Osamnaestog u mesecu, na dan kada su te odveli, donosiću ti cveće. Seti se tog dana, u podne, da sam ja u istoj zgradi sa tobom. Iako ću kod zatvorskog poslužitelja naručiti cveće tog dana, ono će ti verovatno stići tek sledećeg, ali ja ću dolaziti osamnaestog. Možda ću u dogledno vreme moći da dobijam tvoj odgovor. A možda će nam dozvoliti i da se vidimo.

Moji roditelji ponekad dođu iz Setagaje, a i Mićiko i Tamae takođe često svrate. Moja mlađa braća misle da si ti na putu i ponekad dođu ovde da se igraju sa Čapijem. Sad, kada nam se ovo desilo, tek vidim koliko si drag mome tati.

Roditelji su mi ponudili da dolaze ovde i ostaju preko noći, ali sam ja to odbila. Mislim da je za njih, tako stare, teško da svaki dan putuju dovde a, osim toga, želim da večeri provodim sama, kao i pre, kad sam te čekala čitajući ili štrikajući. Želim da čekam

sama kako bih čula tvoje korake dok dolaziš uzbrdicom. U početku sam se bojala da budem sama noću, ali sad sam se već navikla. Šta god da se dešava, mogu da budem mirna jer imam veliku odgovornost za Čapija. Mogu da izdržim. Molim te, ne brini za nas.

Trudiću se da našeg dečkića dobro vaspitavam, kako bih ti ga posle sa ponosom pokazala. Žao mi je što tebi, koji si živeo zatrapan novinama, ne mogu da pošaljem nedeljnik *Novosti iz sveta*. Molim te, strpi se.

Misli na to da si sa nama, u našim mislima, pogotovo na Badnje večer. Nas dvoje bićemo sami sa tvojom slikom. Dvadesetpetog ću doći da ti donesem novac i još jednu potkošulju, kao onu što sam ti dostavila danas.

(Sada me je telefonom pozvao gospodin Nakamura i rekao da ti je potkošulja taman, pa ću sutra da odem da ti kupim još jednu.)

Rekli su mi da ti pišem pisma na japanskom i možda će ti biti teško da ih čitaš, ali te molim da ih čitaš, vežbe radi. A ja ću se truditi da pišem što čitkije mogu.

Jasuši mi je upravo doneo slike, pa ću ti poslati jednu sa našim sinčićem i dve na kojima smo zajedno. Malecki je svugde lepo ispao.

Do sledećeg meseca, molim te, budi mi zdravo i čuvaj se.

Love Oko

Napomena J.J.V.: Ja i Branko smo našeg sina Hirošija Lavoslava zvali Čapi.

2. OD BRANKA (ZATVORENA POŠTANSKA KARTA; ŽIG 19. JANUAR 1942)

Božić 1941.

Najdraža Oko,

Neočekivano su mi dozvolili da ti napišem ovako dugačko pismo! Rekli su mi da si pre neki dan dolazila ovamo sa našim dečaćićem. Vele da on mnogo liči na mene, a da mu je mama dražesna! Baš mi je krivo što nisam mogao da te vidim, ali budimo strpljivi. [četiri reda cenzurisana] Ovde

su svi prema svakome ljubazni. Sa mnogom postupaju učtivo, daju mi pristojnu hranu, imam toplu postelju, smem da čitam knjige kao što je *Život generala Nogija*. U sobi vežbam sam uz radio-emisiju *Vreme za gimnastiku*, a napolje me izvode da prošetam, pa se tako krećem i više nego što sam to činio kod kuće! Nema pušenja, nema novina, što je, mislim, dobro za zdravlje. A sad, kad sam od tebe dobio nove papuče, toplo mi je i udobno koliko to može biti jednom usamljenom jazavcu u njegovoj jazbini. U početku sam se mnogo brinuo zbog tebe. Bilo je užasno da te tako ostavim. Zato ti sada, za Božić i Novu godinu, želim puno spokojstva i nade. Sve ovo vreme u mislima sam s tobom i našim dečkićem. Baš sada čujem da je od tebe došlo pismo, ali neću stići da ga pročitam pre nego što ovo moje ode! Zato ću ti na njega odgovoriti sledećom prilikom. Ovoga puta mogu ti samo reći da mi je ovaj slučaj otkrio da ste mi Ti i naš mali dečko najdraži u životu. Nadam se da će mi tvoja rodbina i ostali vremenom oprostiti što sam ti prouzrokovao ovoliku brigu. Grlim i ljubim maloga i Tebe.

Tvoj s ljubavlju,
Branko

Napomena J.J.V.: Pismo je rukom napisano na engleskom.

OA|KŠEGK

1. januar 1942.

Branko,

Došla je Nova godina. Želim da ti pošaljem pozdrav pre nego bilo kome drugom. Napolju je još mrak i čuje se zvuk aviona. Da li si i ti možda budan?

Sećaš li se? Pre dve godine išli smo zajedno na poklonjenje u hram Meidi, pre svanuća, a posle toga, kod mojih u Setagaji uživali smo u novogodišnjoj čorbi; prošle godine sam ja, zbog Čapija, ostala da te čekam u Setagaji, grejući se uz peć, dok si ti na

poklonjenje išao sa Gilenom... Sinoć sam mališi plela čarapice, živo se sećajući svega toga.

Legla sam u krevet oko jedan, ali nikako nisam mogla da zaspić. I taman kad sam malo zadremala, već je bilo šest. Za mene je ovo prvo novogodišnje jutro bez nade i bez radosti. Da li je ikada bilo prvog januara kada sam ovako jako osećala oštrinu zime?

Iz Setagaje su mi javili da i ove godine dođemo na novogodišnje večć i da tamo prespavamo, ali nisam htela. Zato što bih, čim svane zora, pošto tebe nema, briznula u plać pred svima. A i ti ćeš ove godine biti sam.

A hladnoća na spratu! Ruka kojom držim pero mi se sledila. Kako li je kod tebe? Da li ti je stigao džemper koji sam ti donela tridesetog? Čula sam da ti se prošle godine, kada si se prehladio, ponovo javio lumbago. Pošto ćeš i ove godine biti sam, bojim se da ćeš često biti prehladen. Molim te, pazi na zdravlje. Čapi se, izgleda, malo prehladio pa mu curi nos, ali nije ništa strašno. Ja sam dobro.

Izgleda da se Čapi probudio. Nastaviću kasnije.

3. januar

Verovatno znaš kada ću ti ovog meseca poslati pismo. Naša godišnjica je dvadesetšestog. Pošto do tada ima još podosta vremena, pišaću malo-pomalo. Naša devojka, O-Kane-san, trenutno nije kod kuće, a mališa spava.

Baš je lepo vreme! Kako je samo toplo u hodniku na spratu! Sećaš li se kako smo se nas dvoje prošle zime često sunćali? Toľiko si voleo sunćanje! A da li ti je sada to dozvoljeno? Uvek se osećam nelagodno kad se sama sunćam jer ti ne možeš. Oprosti mi za to.

Čula sam da si kupio malu jelku i proveo Božić uz naše fotografije. Mislila sam da dođem do tebe dvadesetpetog, ali pošto mi je gospodin Sakamoto javio telefonom da će tog dana biti zatvoreno za posete, a i da ti nedostaje novca, bila sam dvadesetćetvrtog. To večć sam provela sa mališom u miru.

Danas sam prvi put stavila tvoju sliku na sto. Do sada mi je bilo teško to da učinim, jer, kada bi mi tvoja tako „živa“ slika uvek bila pred očima, osećala bih kao da smo se trajno rastali.

Dvadesetpetog, oko podneva, bio nam je Gilen i mališi doneo igračku. Baka je iz Setagaje donela kolače; Mićiko i Tamae su došle popodne, pa smo posle dugo vremena pevale božićnu himnu, a Tamae je izgovorila molitvu, pa sam se, prvi put u poslednjih nekoliko dana, osetila spokojnom i dobro sam spavala.

Mnogo mi je nedostajao tvoj božićni poklon, ali mi je onda stigla tvoja poruka preko tužioca Fusea. Toliko sam se obradovala!

Odmah sam išla da tražim ogradicu, ali je nigde nije bilo. U jednoj radnji, blizu Ropongija, gde prave krevete, rekli su mi da bi to koštalo 60 jena. Tamae mi je rekla da bi je kod nje napravili i za trideset. Malo mi to deluje rasipnički, ako posle Čapija ne bi bilo deteta koje će je koristiti. U svakom slučaju, pošto ne mogu da počnu da je prave pre februara, biće to, izgleda, mališi poklon za rođendan. Ipak, u tatino ime sam mu kupila kockice, u lepoj i čvrstoj kutiji sa točkićima. Mnogo su mu se svidеле. Nezgodno je samo to što moram stalno da mu pravim društvo.

Čula sam da si mi poslao pismo, ali ga još nisam dobila. Jedva čekam da ga vidim. Dvadesetdevetog sam dobijala samo takve, dobre vesti, pa sam prvi put, otkako si otišao, osetila neko zadovoljstvo.

Tridesetog sam išla da ti odnesem džemper, a tridesetprvog sam pravila veliko spremanje. Mnogo toga je već odnešeno ali sam, po čoškovima ormana i u fijokama u mračnoj komori, ipak nalazila šrafove ili delove nekih aparata koje si koristio, pa mi je suza potekla osetivši koliko mi nedostaješ. Pažljivo sam ih sklonila kao da su drago kamenje.

Prvog januara, oko podneva, sa mališom sam otišla do Setagaje. Drugog sam bila kod Tamae a sutra ću kod Mićiko. Više volim da sam sama i da ti ovako pišem pismo, ali svi misle da sam usamljena i tužna pa me ljubazno zovu da dođem. Petog će mi doći Tamae. Pošto i klinici iz Setagaje najavljuju svoj dolazak, verovatno će i oni uskoro stići. Lepo je to što dolaze, ali baš tada,

kada je gužva u kući, ja se osećam još usamljenije, što ti nisi tu i što si sam. Da li sam ja previše svojeeglava?

Kada sam bila kod Tamae, videla sam decu njena dva starija brata. Jedan je mesec dana stariji od Čapija, a drugi mesec dana mlađi, ali je naš mali definitivno najkrupniji i deluje najzdravije, pa su nam svi zavideli i rekli da izgleda kao da ima tri godine. Znam, ti ćeš se opet slatko nasmejati, ali ja ne mogu a da ne budem ponosna. Pošto ga puštam da se igra na suncu kad god je lepo vreme, malo je uhvatio boju, i obrazi su mu baš rumeni, tako da deluje veoma zdravo.

Uh, mali se probudio i cepa papir na kliznim vratima. Nastaviću kasnije.

9. januar

Veče. Jutros sam išla u tužilaštvo da ti odnesem papir za kucanje, a tamo su mi rekli da nemaš čarape, pa sam otišla do gospodina Sakamota da podignem pocepane. Popodne sam išla do doktora V. jer mi je bila potrebna potvrda lekara da bih dobila bonove za mleko i šećer za malog. Onda sam predveče, po povratku kući, malome ištrikala jedan par čarapa, tako da sam bila baš zauzeta.

Gospodin Sakamoto mi je predao jednu belu košulju, jedne gaće i dva para čarapa. Da li su ti ostale čarape cele? Sve te stvari imaju jako neprijatan miris. Da li soba u kojoj si tako miriše?

Danas je mališa nakratko sam ustao. Kada ga držim da ne padne, otima se iz ruku kao da mi kaže da ga pustim. Sve je živahniji i, kada mu se nešto ne sviđa, kaže „Da, da, da“, kao da nekog grdi, a ponekad se i uzjoguni pa okreće glavu na stranu.

Ponekad pravi tako slatke pokrete, da poželim da zastane u razvoju i ostane takav do tvog povratka.

Počeo je već da jede tost za doručak, sa puterom i džemom, bez da ga umoči u mleko. Pošto već nigde ne može da se nađe ni džema ni putera, trošim ono što sam ranije kupila, pažljivo, samo za mališu. Ja sam u nezavidnoj situaciji, jer nemam bukvalno ništa čime bih namazala hleb. Probala sam i onu marmeladu koju nisam htela da jedem onda kad si mi je zdušno preporučivao, i

svidela mi se, ali sada više ni nju ne mogu da nabavim. Ni incuna više nema. Povremeno nabavim jaja, ali ih dajem samo mališi, pa bi mi ti, da si ovde, sigurno gundao. Meso nađem veoma retko, ali me to ne brine, jer ga mali ionako još ne jede. Jedino sa ribom nema problema, jer naša O-Kane-san rano ode i uspe da nabavi lepu belu ribu.

A šta ti obično jedeš?

Već je pola dvanaest! Laku noć!

13. januar

Imaš li prozor u sobi? Možeš li da pogledaš napolje? Prošla noć ti je, sigurno, bila hladna. Jutros, kada sam se probudila, bilo je snega, kao što sam i očekivala. To je prvi sneg ove zime.

Još mi nije stiglo tvoje pismo. A toliko ga željno očekujem.

17. januar

Jutros sam, prvi put posle pola godine, išla do oca Sergeja da vidim kako je. Kao i uvek, strašno se tome obradovao. Poslužio me je pravom kafom, u onoj njegovoj velikoj šolji. Kako odavno nisam pila pravu kafu, noćas nikako ne mogu da zaspim. A već je pola dva. Nego, kad rekoh prava kafa, imam je i ja još u kući, jer otkako si otišao, nekako mi se ne da da je skuvam samo za sebe, pa mi tako stoji. Da li mogu da ti dostavim hranu? Imam osećaj da ću ti jednom opet kuvati kafu. Onog su te jutra odveli, a da je nisi ni popio.

Još tri dana i biće tri meseca otkako su te odveli. Vreme leti, zar ne? Nekad imam osećaj da su već prošle godine otkako se nismo videli, a opet, kako su mi sećanja na taj dan veoma živa, ponekad mi se učini kao da je to bilo juče. Molim te, budi dobro. Čuvaj se. Dok ne budemo sve troje ponovo na okupu.

Mali je zašmrckao. Sigurno hoće da piški. Ajde, laku noć.

18. januar

Danas je nedelja i ne mogu ništa da ti donesem, zato sam ti još juče, sedamnaestog, odnela dva para čarapa i dve potkošulje.